

Висновок. Щоб забезпечити високий рівень засвоєння учнями понять на уроках з естетики, вчитель сам повинен бути глибоко обізнаним в термінології даної науки, знати не лише особливості процесу засвоєння, але й способи його здійснення, в залежності від конкретних умов обирати найбільш раціональні засоби формування понять, прийоми, методи що забезпечують найбільш повне й правильне засвоєння учнями суттєвих ознак поняття, ясно уявляти сутність процесу формування понять, його ціль і загальні вимоги, яким повинна задовольняти якість засвоєння учнями понять що формуються у них.

Подальший напрямок досліджень. Поданий в статті матеріал може бути використаний при підготовці вчителів з навчальних дисциплін «Етики» і «Основи естетики» в школі.

Література

1. Светлов В.А. Практическая логика – СПб., 1997. – 575 с.
2. Риккерт Р. Объективность культурной истории // Культурология XX века. Антология. Философия и социология культуры. – М., 1994. – 680 с.
3. Масал Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі. – Х., 2006. – 256 с.
4. Усова А.В. Формирование у школьников научных понятий в процессе обучения. – М., 1986. – 173 с.
5. Бурак В.В. Философское осмысление категории «знание» // Актуальные проблемы духовности. Вып. 5-Кривий Різ, 2004. – 326 с.
6. Левчук Л.Т., Онтицько О.І. Основи естетики. Навч. пос.-К., 2000. – 271 с.
7. Там же.
8. Татаркевич В. История шести понятий. – К., 2001. – 368 с.

ОБ'ЄКТИВНІ УМОВИ РОЗВИТКУ МУЗИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ НА ПОРУБІЖЖІ ХХ-ХХІ СТОЛІТЬ

Белікова В. В.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. Автор стверджує думку про музичну творчість як головну і невід'ємну складову цілісної системи художньої культури, висвітлює об'єктивні умови, що сприяють або не сприяють її розвитку на порубіжжі ХХ-ХХІ століть.

Ключові слова. музична творчість, художня культура, особистість, об'єктивні умови.

Анотация. Белікова В.В. Объективные условия развития музыкального творчества на рубеже ХХ-ХХІ столетий. Автор утверждает мысль о том, что музыкальное творчество является главной составной целостной системы художественной культуры, акцентирует внимание на объективных условиях, способствующих или не способствующих ее развитию на рубеже ХХ-ХХІ столетий.

Ключевые слова: музыкальное творчество, художественная культура, личность, объективные условия.

Annotation. Belikova V. The objective condition of development a musical creativity on boundary XX-XXI of centuries. The author approves an idea that musical creativity is the main compound complete system of art culture, accents attention to the objective conditions which are promoting or not promoting its development on boundary XX-XXI of centuries.

Key words: musical creativity, art culture, the person, objective conditions.

Постановка проблеми. У кінці ХХ – на початку ХХІ ст. в контексті загального соціокультурного та постіндустріального просторів музична творчість як специфічна галузь світової художньої культури набуває значної вагомості. Її діалогова сутність та фахова спрямованість (що знаходиться в основі її творчості як такої) створюють такі умови для розвитку особистості, що підштовхують останню до саморозвитку та самовиховання творчих здібностей, необхідних людині будь-якої професії. Саме тому усвідомлення музичної творчості як головної і невід'ємної складової художньої культури суспільства є головною метою пропонованої статті.

Аналіз досліджень та публікацій. Заявлена тема активно обговорювалася й обговорюється провідними вченими різних наукових напрямків у нас в країні та за її межами (Каган М. С., Кадцин Л. М., Ляшенко І. Ф., Сохор О. М., Юдкін І. М. та інші). Але соціально-історичні обставини та об'єктивні умови суспільного розвитку періоду порубіжжя ХХ-ХХІ століть висувають нову потребу її наукового обговорення та осмислення.

Метою роботи є висвітлення об'єктивних умов, що сприяють або не сприяють розвитку музичної творчості на порубіжжі ХХ-ХХІ ст.

Досвід розвитку світової художньої культури свідчить про те, що статус кожної країни визначається як економічним, соціальним, так і культурним рівнем її розвитку. Останнє природно приводить до того, що людина, відстоюючи свою причетність до певного суспільства, повинна за будь-яких умов відчувати свою національну самодостатність, що так чи інакше можливо лише за умов її власного високого культурного рівня.

Результати дослідження. Усебічне осмислення своєї особистості в контексті конкретного культурного середовища приводить до визначення значної ролі музичної творчості у складній та цілісній системі художньої культури. Музична творчість в структурі такої цілісної системи художньої культури розглядається нами як творче поєднання її основних компонентів, а саме: музичної творчості автора музичного тексту; музичної творчості музиканта-виконавця, що виконує конкретний музичний твір; музичної

творчості слухача, який сприймає виконуваний музичний твір.

Іншими словами, музична творчість представляє собою активний музично-творчий процес, у якому поєднується творчість композитора, виконавця та слухача (за Б. Асаф'євим). Але розвиток музичного інструментарію в результаті застосування новітніх електронних технологій не стоїть на місці. З'являються нові музичні інструменти (електронні синтезатори), які активно використовуються в сьогоденній музичній практиці. Тому до відомої схеми: композитор – виконавець – слухач правомірно буде додати ще один компонент – музичний інструмент. У цьому випадку складний музично-творчий процес може бути представлений схемою: композитор – музикант-виконавець – музичний інструмент – слухач.

Не поглиблюючись у зміст дефініції «художня культура» (мета статті інша), зазначимо, що художня культура містить у собі найрізноманітніші форми прояву художньої творчості людини: доробки музичного мистецтва, живопису, літератури, театру, хореографії (індивідуальної та колективної), фольклору, сакрального мистецтва та багато зразків інших видів мистецтва.

Для того, щоб висвітлити місце, роль, значення функціонування музичної творчості в контексті художньої культури обраного періоду, необхідно вказати на ті об'єктивні умови, що сприяють або не сприяють її розвитку. Для цього необхідно хоча б назвати (розкрити не дозволяють рамки даної статті) низку проблем, що потребують свого обговорення та пояснення в цілях досягнення поставленої мети.

У контексті загальнотеоретичних та історичних наук з новою силою акцентуються такі питання, як:

– роль та значення музичного мистецтва в житті суспільства і особливо в діяльності особистості;

– пізнання діалектики взаємовідношень між науково-технічними досягненнями періоду глобалізаційних процесів, коли на світ з'являються величезні трансконтинентальні виробничі корпорації і соціально-економічні об'єднання, та явищами художньої (музичної) культури;

– з новою силою обговорюються такі проблеми, як використання новітніх технологій в музично-творчому процесі. Мова йде як про процеси утворення музичного твору із застосуванням технічних засобів, так і про процеси відтворення музичного тексту (його виконання і зберігання) та сприйняття музики. Зрозуміло, що в такій тріаді музично-творчого процесу природно вагомим критерієм його виступає вміння сприймати музичне мистецтво. Іншими словами, наявність у людини високої слухацької культури;

– у сучасному музикознавстві та культурології з новим звучанням осмислюється питання прерогативи класичної музики певного кола слухачів чи музики для всіх (проведення програми “Культурная революция” на московському телебаченні, квітень 2006 р.);

– приєднання загальнодержавної системи вищої освіти до Болонського процесу порушує питання цільності та єдності музичної освіти від самої нижчої ланки (дитячого садка) до найвищої – музичної академії, університету;

– в обраний нами період наукове осмислення діяльності та статусу особистості розглядається як головна ціль суспільного прогресу. У цьому аспекті з новою силою піднімаються питання формування та виховання національної свідомості засобами музичного мистецтва, які у свій час неодноразово піднімалися провідними українськими вченими (О. М. Олексюк, О. Я. Ростовським, О. П. Рудницькою та ін.);

– обговорюючи питання розвитку сучасного суспільства і особистості (Міжнародна науково-практична конференція “Громадянське суспільство та проблеми становлення особистості”, Кривий Ріг, квітень 2006 р.), ряд науковців суспільних наук (Лобанова А. С., Пікудій І. П. та інші) поєднують думкою про те, що головний показник прогресивної людської спільноти повинен бути пов'язаний з культурою (а значить і музичною).

З'ясовуючи наукові проблеми, які виникли на рубежі XX-XXI століть, необхідно вказати і на факт зростання бездуховності в людському суспільстві (Барно О. М., Тросельнікова Л. О.) як прояв загальноновизнаного соціального явища. Економічні, політичні, соціальні зміни, що з'явилися в суспільстві після

90-х років минулого століття, привели до руйнування традиційно звичних стереотипів мислення, поведінки людей у побуті, переоцінки духовних і моральних цінностей. Глобалізаційні процеси у промисловому виробництві, поява надтранскорпоративних об'єднань між провідними державами світу (факт існування яких сам по собі є ілюстрацією об'єктивного і прогресивного розвитку світового товариства) по своїй суті поступово, але все ж таки активно знищують необхідний для життєдіяльності людської спільноти процес спілкування. Останньому сприяє і занадто швидкий темп життєдіяльності людини взагалі, відсутність централізованої системи розвитку культури (художньої культури) у суспільстві. Розкриємо цю думку.

Сьогодні у великих промислових центрах України, якими є Кривий Ріг, Кіровоград, Кременчук, Херсон та інші міста країни, майже не функціонують філармонії з чітко спланованою культурною програмою, в яку включалися б виступи як місцевих і обласних хорових, вокально-інструментальних, хореографічних колективів, так і провідних виконавців-зірок вищого рівня. Якщо останні і запрошуються місцевими органами влади, то репертуар їх виступів або концертів не завжди відповідає тій події, на яку вони запрошуються (наприклад: День міста, День металургів). Виконавці виконують той музичний матеріал, який є у них в репертуарі. Ніхто не замислюється над тим, що повинно звучати на таких місцевих святах. Мода ж на того чи іншого виконавця також не завжди відповідає ідеальному високоестетичному музичному смаку. Поряд з цим необхідно звернути увагу на відсутність високохудожньої та змістовної літератури і підмінювання її книгами із шаблонним змістом, після прочитання яких одразу ж забуваєш їх зміст.

Продовжуючи висвітлювати об'єктивні умови, в яких існує і функціонує музична творчість, зазначимо, що згідно моніторингових опитувань Українського інституту соціальних досліджень проблеми національної художньої культури і мистецтва в ієрархії найважливіших інтересів сучасної молоді займають далеко не перше місце [2, 5-7]. На перший план виступають питання заробітку грошей, придбання одягу, добробуту, зовнішнього іміджу

(наявність найпрестижнішого мобільного телефону, модного взуття та модної зачіски, дорогих окулярів та авторучки тощо).

Поява Інтернет-клубів, комп'ютерів у сім'ях сприяло отримуванию бажаної та необхідної інформації, що одночасно знизило потребу людини до читання спеціальної та художньої літератури. Процент кількості молоді, що із зацікавленістю відноситься до читання літератури зменшився від 70% 1997 року до 56% у 2002 р. [1, 102]. Технічні обладнання комп'ютерних апаратів дають можливість продивлятися на DVD найновіші фільми, перебуваючи дома і не відвідуючи кінотеатри (наприклад, фільм Ф. Бондарчука "9 рота").

Можна припустити, що саме з цієї причини відвідування кінозалів у 2000 році знизилося до 8 відвідувань порівняно з 1990 роком, коли показова цифра, що фіксувала кількість відвідувань у 1990 році була 29 на 100 чоловік [1, 103]. Але ж одразу зауважимо, що придбання комп'ютерної техніки та фільмів DVD ще не є широко доступною можливістю кожної людини (мінімальна заробітна плата сьогодні значно нижча прожиткового мінімуму громадянина країни). Гадаємо, що причина тут криється в іншому...

На наш погляд, однією з головних причин такого стану є низький рівень інтелектуального потенціалу країни. Звісно, що за роки незалежності України тисячі провідних вчених, педагогів, діячів культури та мистецтва виїхали за межі країни. З великою тривогою видатні вчені та освітяни України (Барно О. М., Зязюн І. Д., Орлова Т. І., Самодрін А. П., Троєльнікова Л. О. та інші) майже на всіх міжнародних та всеукраїнських конференціях та симпозіумах заявляють про той факт, що в останні роки в країні намітилася тенденція дегуманізації освіти, "яка втрачає свою самоцінність як процес духовного збагачення становлення і удосконалення особистості" [1, 103], вироблення нею моральних та високих людських якостей (доброти, порядності, вміння зрозуміти і сприйняти радість іншої людини тощо).

Розглядаючи духовну культуру як основну формотворчу домінуючу художньої освіти українського суспільства, Л. О. Троєльнікова зазначає, що в сучасному суспільстві "активно формується молода людина з раціоналістично-

споживацьким ставленням до культурних цінностей” [1, 103] і дозвільні години молодь найчастіше проводить поза закладами культури.

Під впливом глобалізаційних, трансгресивних процесів технологічного порядку мистецтво не слід розглядати автономною складовою художньої культури, воно набуває характер “міфологічного ритуального простору”, де енергія впливу на реципієнта значно збільшується, але збільшуються і вимоги до володіння арсеналом відповідних художніх засобів [1, 26].

Висновки та подальший напрямок дослідження. Музична творчість на порубіжжі XX-XXI століть розвивається і функціонує в колі складної і цілісної системи художньої культури, яка знаходиться під впливом найскладніших процесів соціального, економічного, політичного порядку. Використання та розширення сфери музичної творчості в таких умовах є не тільки необхідним, а й перспективним.

Не дивлячись на складні об’єктивні умови розвитку художньої культури в суспільстві, питання формування високої музичної культури особистості залишаються актуальними. У сфері музичної культури злиття суто класичних форм музичного мистецтва із новітніми видами музичної творчості та художнього мислення в цілому створює значний додатковий ресурс для виникнення високохудожніх музичних творів в контексті розвитку сучасної художньої культури.

Література

1. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: Зб. наук. праць. - Вип. XIV. - К.: Міленіум, 2005. - 293 с.
2. Барно О. М. Деякі концептуальні підходи до формування фахівців XXI ст. // Імідж сучасного педагога. - 2004. - №7(46). - С. 3-8.
3. Культура - Мистецтво - Освіта: Науково-методичний збірник. - Вип. 2. / Ред. кол. В. В. Белікова, І. В. Могілей, О. І. Шрамко. - Кривий Ріг: КДПУ, 2005. - 100 с.
4. Українська художня культура: Навчальний посібник / За ред. І. Ф. Ляшенка. - К.: Либідь, 1996. - 416 с.